

ROZSUDEK SOUDNÍHO DVORA (velkého senátu)

14. října 2008 *

Ve věci C-353/06,

jejímž předmětem je žádost o rozhodnutí o předběžné otázce na základě článku 234 ES, podaná rozhodnutím Amtsgericht Flensburg (Německo) ze dne 16. srpna 2006, došlým Soudnímu dvoru dne 28. srpna 2006, v řízení zahájeném:

Stefanem Grunkinem,

Dorothee Reginou Paul,

za přítomnosti:

Leonharda Matthiase Grunkin-Paula,

Standesamt Niebüll,

* Jednací jazyk: němčina.

SOUDNÍ DVŮR (velký senát),

ve složení V. Skouris, předseda, P. Jann (zpravodaj), C. W. A. Timmermans, A. Rosas, K. Lenaerts a M. Ilešić, předsedové senátů, G. Arestis, A. Borg Barthet, J. Malenovský, J. Klučka, U. Lohmus, E. Levits a C. Toader, soudci,

generální advokátka: E. Sharpston,
vedoucí soudní kanceláře: H. von Holstein, náměstek vedoucího soudní kanceláře,

s přihlédnutím k písemné části řízení a po jednání konaném dne 11. prosince 2007,

s ohledem na vyjádření předložená:

– za S. Grunkina jím samým,

– za německou vládu M. Lummou a J. Kemper, jako zmocněnci,

- za belgickou vládu L. Van den Broeck, jako zmocněnkyní,

- za řeckou vládu E.-M. Mamouna, G. Skiani a O. Patsopoulou, jako zmocněnkyněmi,

- za španělskou vládu M. Sampoem Pucurullem a J. Rodríguezem Cárcamem, jako zmocněnci,

- za francouzskou vládu G. de Berguesem a J.-C. Niolletem, jako zmocněnci,

- za litevskou vládu D. Kriauciūnasem, jako zmocněncem,

- za nizozemskou vládu H. G. Sevenster, jako zmocněnkyní,

- za polskou vládu E. Ośnieckou-Tameckou, jako zmocněnkyní,

- za Komisi Evropských společenství D. Maidani, S. Gruenheid, jakož i W. Bogensbergerem, jako zmocněnci,

po vyslechnutí stanoviska generální advokátky na jednání konaném dne 24. dubna 2008,

vydává tento

Rozsudek

- 1 Žádost o rozhodnutí o předběžné otázce se týká výkladu článků 12 ES a 18 ES.
- 2 Tato žádost byla předložena v rámci sporu mezi S. Grunkinem a D. Paul na straně jedné a Standesamt Niebüll (matriční úřad v Niebüll) na straně druhé, jehož předmětem je odmítnutí posledně uvedeného orgánu uznat příjmení syna prvně uvedených Leonharda Matthiase tak, jak bylo určeno a zapsáno v Dánsku, a zapsat je do rodinné knihy vedené pro ně u uvedeného orgánu.

Německá právní úprava

Mezinárodní právo soukromé

- ³ Článek 10 odst. 1 zákona uvádějícího občanský zákoník (Einführungsgesetz zum Bürgerlichen Gesetzbuch, dále jen „EGBGB“) stanoví:

„Příjmení osoby se řídí právem státu, jehož je tato osoba státním příslušníkem.“

Občanské právo

- ⁴ Co se týče určení příjmení dítěte, jehož rodiče používají rozdílná příjmení, § 1617 občanského zákoníku (Bürgerliches Gesetzbuch, dále jen „BGB“) stanoví:

„(1) Pokud rodiče neužívají stejné příjmení a mají dítě ve společné výchově, zvolí si společně, prohlášením před matrikářem, buď příjmení otce, nebo matky

v okamžiku prohlášení, které bude dáno dítěti při jeho narození.
[...]

- (2) Pokud rodiče takové prohlášení neučiní ve lhůtě jednoho měsíce od narození dítěte, Familiengericht [soud pro rodinné záležitosti] převede právo určit příjmení dítěte na jednoho z rodičů. Odstavec 1 se použije přiměřeně. Soud může určit rodiči lhůtu k výkonu jeho práva. Pokud nebylo právo volby příjmení vykonáno do uplynutí uvedené lhůty, ponese dítě příjmení rodiče, na kterého bylo toto právo převedeno.
- (3) Pokud se dítě nenarodí v tuzemsku, soud převede na rodiče právo určit příjmení dítěte v souladu s odstavcem 2, pouze pokud o to požádá jeden z rodičů nebo dítě, nebo je nezbytné zaznamenat jméno dítěte na dokumentu německého matričního úřadu nebo na německém dokladu totožnosti.“

Spor v původním řízení a předběžná otázka

- 5 Dne 27. června 1998 se v Dánsku narodil Leonard Matthias Grunkin-Paul jako dítě D. Paul a S. Grunkina, kteří byli tehdy manželi a kteří mají oba německou státní příslušnost. Dítě má rovněž německou státní příslušnost a žije od svého narození v Dánsku.

- 6 Podle osvědčení o jménu („navnebevis“) vydaného příslušným dánským orgánem získalo uvedené dítě na základě dánského práva jméno Grunkin-Paul, které bylo rovněž zapsáno do jeho dánského rodného listu.
- 7 Německé matriční orgány odmítly uznat jméno dítěte tak, jak bylo určeno v Dánsku, z toho důvodu, že na základě článku 10 EGBGB se příjmení osoby řídí právem státu, jehož je dotčená osoba státním příslušníkem, a že německé právo nedovoluje, aby dítě používalo složené příjmení sestávající z příjmení otce a matky. Opravné prostředky podané rodiči Leonharda Matthiase proti tomuto odmítnutí byly zamítnuty.
- 8 Rodiče dítěte, kteří se mezitím rozvedli, neměli společné příjmení a odmítli určit příjmení dítěte podle § 1617 odst. 1 BGB.
- 9 Standesamt Niebüll se obrátil na Amtsgericht Niebüll s žádostí o rozhodnutí, na kterého z rodičů Leonharda Matthiase bude převedeno právo na určení jeho příjmení podle § 1617 odst. 2 a 3 BGB. Uvedený soud přerušil řízení a předložil Soudnímu dvoru žádost o rozhodnutí o předběžné otázce podle článku 234 ES. Soudní dvůr v rozsudku ze dne 27. dubna 2006, Standesamt Stadt Niebüll (C-96/04, Sb. rozh. s. I-3561), konstatoval, že Amtsgericht Niebüll, který o věci rozhodoval v nesporném řízení, jednal jako správní orgán, aniž by byl zároveň povolán rozhodnout ve sporu, takže nemohl být považován za orgán vykonávající soudní funkci. Z tohoto důvodu Soudní dvůr prohlásil, že nemá pravomoc odpovědět na položenou otázku.
- 10 Dne 30. dubna 2006 podali rodiče Leonharda Matthiase příslušnému orgánu žádost o jeho zápis pod jménem Grunkin-Paul do rodinné knihy vedené v Niebüll.

Rozhodnutím ze dne 4. května 2006 odmítl Standesamt Niebüll tento zápis z důvodu, že jej německé právo upravující určení příjmení neumožňuje.

- 11 Dne 6. května 2006 podali rodiče uvedeného dítěte návrh k Amtsgericht Flensburg, jímž se domáhali, aby Standesamt Niebüll byla uložena povinnost uznat příjmení jejich syna tak, jak bylo určeno a zapsáno v Dánsku, a zapsat jej do rodinné knihy pod jménem Leonhard Matthias Grunkin-Paul.
- 12 Předkládající soud konstatuje, že Standesamt Niebüll nelze nařídit, aby zapsal jméno, které není podle německého práva přípustné, avšak má pochybnosti o tom, zda je s právem Společenství slučitelná skutečnost, že občan Unie je nucen používat v různých členských státech různá příjmení.
- 13 Za těchto podmínek se Amtsgericht Flensburg rozhodl přerušit řízení a položit Soudnímu dvoru následující předběžnou otázku:

„Může být se zásadou zákazu diskriminace stanovenou v článku 12 ES a s volným pohybem zaručeným všem občanům Unie článkem 18 ES slučitelná německá kolizní norma uvedená v článku 10 EGBGB, pokud pro pravidla upravující jména osoby uvádí jako jediný hraniční určovatel státní příslušnost?“

K předběžné otázce

- ¹⁴ Podstatou otázky předkládajícího soudu je, zda články 12 ES a 18 ES brání tomu, aby příslušné orgány členského státu odmítly uznat příjmení dítěte tak, jak bylo určeno a zapsáno v jiném členském státě, v němž se dítě, které má stejně jako jeho rodiče státní příslušnost pouze prvně uvedeného členského státu, narodilo a v němž má od té doby bydliště.

K rozsahu působnosti Smlouvy o ES

- ¹⁵ Úvodem je třeba konstatovat, že situace, v níž se nachází dítě Leonhard Matthias, spadá do věcné působnosti Smlouvy o ES.
- ¹⁶ I když za současného stavu práva Společenství spadají pravidla upravující příjmení osoby do pravomoci členských států, musejí totiž tyto členské státy při výkonu této pravomoci dodržovat právo Společenství, pokud se nejedná o vnitrostátní situaci, která nemá žádný vztah k právu Společenství (viz rozsudek ze dne 2. října 2003, Garcia Avello, C-148/02, Recueil, s. I-11613, body 25 a 26 a citovaná judikatura).

- 17 Soudní dvůr již přitom konstatoval, že jsou-li děti státními příslušníky jednoho členského státu, avšak legálně pobývají na území jiného členského státu, taková vazba k právu Společenství existuje (viz výše uvedený rozsudek Garcia Avello, bod 27).
- 18 Dítě Leonhard Matthias se tudíž vůči členskému státu, jehož je státním příslušníkem, v zásadě může dovolávat práva nebýt diskriminováno na základě své státní příslušnosti, přiznaného článkem 12 ES, jakož i práva volně se pohybovat a pobývat na území členských států, zakotveného v článku 18 ES.

K článku 12 ES

- 19 Pokud jde o článek 12 ES, je však třeba bez dalšího konstatovat, že jak uvedly všechny členské státy, jež Soudnímu dvoru předložily svá vyjádření, a Komise Evropských společenství, dítě Leonhard Matthias není v Německu nikterak diskriminováno na základě své státní příslušnosti.
- 20 Vzhledem k tomu, že uvedené dítě a jeho rodiče mají pouze německou státní příslušnost a že pro určení příjmení odkazuje německá kolizní norma dotčená v původním řízení na německé hmotné právo upravující jména, nemůže totiž určení jména tohoto dítěte v Německu v souladu s německými právními předpisy představovat diskriminaci na základě státní příslušnosti.

K článku 18 ES

- 21 Je třeba připomenout, že vnitrostátní právní úprava, která znevýhodňuje některé státní příslušníky pouze proto, že využili své svobody pohybu a pobytu v jiném členském státě, představuje omezení svobod, které čl. 18 odst. 1 ES přiznává každému občanovi Unie (viz rozsudky ze dne 18. července 2006, *De Cuyper*, C-406/04, Sb. rozh. s. I-6947, bod 39, a ze dne 22. května 2008, *Nerkowska*, C-499/06, Sb. rozh. s. I-3993, bod 32).
- 22 Skutečnost, že dotčená osoba musí v členském státě, jehož je státním příslušníkem, používat jiné jméno, než jaké jí bylo přiděleno a zapsáno v členském státě, v němž se narodila a kde má bydliště, přitom může být na překážku výkonu práva volného pohybu a pobytu na území členských států, zakotveného v článku 18 ES.
- 23 Je totiž třeba připomenout, že Soudní dvůr již konstatoval, pokud jde o děti mající státní příslušnost dvou členských států, že rozdíly v příjmeních mohou dotčeným osobám způsobit značné obtíže v profesní i soukromé sféře, vyplývající zejména z obtíží dosáhnout v členském státě, jehož jsou tyto děti státními příslušníky, právních účinků osvědčení nebo dokumentů vystavených na jméno uznané v jiném členském státě, jehož jsou rovněž státními příslušníky (výše uvedený rozsudek *Garcia Avello*, bod 36).
- 24 Tyto značné obtíže se mohou stejně tak projevit v takové situaci, jako je situace dotčená v původním řízení. V této souvislosti totiž není významné, zda jsou rozdílná příjmení důsledkem dvojí státní příslušnosti dotčených osob, nebo důsledkem okolnosti, že v členském státě narození a bydliště těchto osob má určení příjmení vazbu na bydliště,

zatímco v členském státě, jehož jsou tyto osoby státními příslušníky, má toto určení vazbu na státní příslušnost.

25 Jak podotýká Komise, řada úkonů v každodenním veřejném i soukromém životě vyžaduje prokázání totožnosti, k němuž obvykle dochází předložením cestovního pasu. Vzhledem k tomu, že dítě Leonhard Matthias má pouze německou státní příslušnost, spadá vystavení uvedeného dokladu do výlučné pravomoci německých orgánů. V případě, že uvedené orgány odmítnou uznat příjmení tak, jak bylo určeno a zapsáno v Dánsku, však tomuto dítěti vydají cestovní pas, v němž bude uvedeno jiné jméno, než jaké získal v posledně uvedeném členském státě.

26 Kdykoli tedy musí dotčená osoba prokázat svou totožnost v Dánsku, tedy v členském státě, kde se narodila a kde má od té doby bydliště, vystavuje se nebezpečí, že bude muset rozptýlit pochybnosti ohledně své totožnosti a vyvrátit podezření, že uvedla nepravé jméno, jež mohou vyvstat v důsledku rozdílu mezi jménem, které odjakživa používá v každodenním životě a které je zapsáno jak v rejstřících dánských orgánů, tak ve všech úředních dokumentech vydaných v souvislosti s touto osobou v Dánsku, jako je zejména rodný list, na jedné straně, a jménem uvedeným v jejím německém cestovním pasu na straně druhé.

27 Krom toho hrozí, že počet dokumentů, zejména osvědčení, potvrzení a diplomů, které uvádí rozdílné příjmení dotčené osoby, v průběhu let vzroste, neboť dítě má úzké vazby jak na Dánsko, tak na Německo. Ze spisu totiž vyplývá, že i když toto dítě žije převážně u své matky v Dánsku, pobývá pravidelně v Německu, kde navštěvuje svého otce, který se zde usadil po rozvodu manželství.

- 28 Kdykoli se přitom jméno použité v konkrétní situaci neshoduje se jménem uvedeným v dokladu předloženém k prokázání totožnosti dané osoby, zejména za účelem buď získání určitého plnění či určitého práva, nebo za účelem prokázání úspěšného složení zkoušek nebo získání určité způsobilosti, nebo není-li jméno uvedené v obou dokumentech předložených společně totožné, může takový rozdíl v příjmení vyvolat pochybnosti ohledně totožnosti této osoby i o pravosti předložených dokumentů nebo pravdivosti údajů v nich obsažených.
- 29 Taková překážka volného pohybu, jaká vyplývá ze značných obtíží popsaných v bodech 23 až 28 tohoto rozsudku, by mohla být odůvodněna pouze tehdy, kdyby se zakládala na objektivních důvodech a byla přiměřená ve vztahu k legitimně sledovanému cíli (viz v tomto smyslu rozsudek ze dne 11. září 2007, Komise v. Německo, C-318/05, Sb. rozh. s. I-6957, bod 133 a citovaná judikatura).
- 30 Německá vláda a některé další vlády, jež Soudnímu dvoru předložily svá vyjádření, k odůvodnění státní příslušnosti jakožto výlučného hraničního určovatele při určování příjmení zejména uvádějí, že tento hraniční určovatel je objektivním kritériem, které umožňuje stanovit jméno osoby určitým a kontinuálním způsobem, zaručit jednotnost jména mezi sourozenci a udržet vazby mezi příslušníky širší rodiny. Toto kritérium má mimoto zajistit, aby se všemi osobami majícími určitou státní příslušnost bylo zacházeno stejně a aby jméno osob majících stejnou státní příslušnost bylo určováno stejným způsobem.
- 31 Žádný z důvodů uplatněných na podporu použití státní příslušnosti určité osoby jakožto hraničního určovatele při určování jejího jména, jakkoli tyto důvody mohou být samy o sobě legitimní, však nemůže být považován za natolik významný, aby mohl být za takových okolností, jako jsou okolnosti věci v původním řízení, důvodem pro to, aby příslušné orgány jednoho členského státu odmítly uznat příjmení dítěte tak, jak již bylo určeno a zapsáno v jiném členském státě, kde se toto dítě narodilo a má od té doby bydliště.

- 32 Vzhledem k tomu, že státní příslušnost jakožto hraniční určovatel má zajistit, že jméno osoby může být určeno tak, aby byla zajištěna jeho kontinuita a stabilita, je totiž třeba konstatovat, jak uvedla Komise, že za takových okolností, jako jsou okolnosti věci v původním řízení, povede použití takového hraničního určovatele k opačnému výsledku, než o který je usilováno. Kdykoli totiž dítě překročí hranici mezi Dánskem a Německem, bude používat jiné jméno.
- 33 Pokud jde o cíl zaručit jednotnost jména mezi sourozenci, postačí konstatovat, že takový problém ve věci v původním řízení nevystává.
- 34 Krom toho je třeba konstatovat, že v německém mezinárodním právu soukromém se státní příslušnost jakožto hraniční určovatel pro určení příjmení osoby mající německou státní příslušnost nepoužívá bez výjimky. Je totiž nesporné, že německé kolizní normy týkající se určování jména dítěte umožňují použití obvyklého bydliště jednoho z rodičů jakožto hraničního určovatele, jestliže se toto bydliště nachází v Německu. Dítě, které stejně jako jeho rodiče nemá německou státní příslušnost, tedy přesto může získat v Německu příjmení vytvořené v souladu s německými právními předpisy, pokud zde má jeden z jeho rodičů obvyklé bydliště. Situace obdobná té, v níž se nachází dítě Leonhard Matthias, by tudíž mohla nastat i v Německu.
- 35 Německá vláda dále uvádí, že vnitrostátní právní předpisy neumožňují získávání složených příjmení z praktických důvodů. Délku jmen by totiž mělo být možné omezit. Německý zákonodárce přijal opatření směřující k tomu, aby příští generace nebyla nucena vzdát se části příjmení. Možnost volby, kterou by jedna generace získala, byla-li by složená jména připuštěna, by příští generace ztratila. Ta by již totiž neměla stejné možnosti kombinovat jména jako generace předchozí.

36 Takové úvahy vztahující se ke zjednodušení administrativy však nejsou dostačující, aby odůvodnily takovou překážku volného pohybu, jaká byla konstatována v bodech 22 až 28 tohoto rozsudku.

37 Jak mimoto vyplývá z předkládacího rozhodnutí, německé právo zcela nevylučuje možnost přidělit složená příjmení dětem německé státní příslušnosti. Jak totiž potvrdila německá vláda na jednání, pokud má jeden z rodičů státní příslušnost jiného státu, mají rodiče možnost vytvořit příjmení dítěte v souladu s právními předpisy tohoto státu.

38 Krom toho je třeba konstatovat, že před Soudním dvorem nebyl uveden žádný specifický důvod – jako například skutečnost, že by toto jméno bylo v Německu v rozporu s veřejným pořádkem –, který by případně mohl bránit uznání příjmení Leonharda Matthiase tak, jak bylo určeno a zapsáno v Dánsku.

39 S ohledem na výše uvedené úvahy je třeba na položenou otázku odpovědět tak, že za takových podmínek, jaké nastaly ve věci v původním řízení, brání článek 18 ES tomu, aby orgány členského státu odmítly na základě vnitrostátního práva uznat příjmení dítěte tak, jak bylo určeno a zapsáno v jiném členském státě, v němž se toto dítě, které má stejně jako jeho rodiče pouze státní příslušnost prvně uvedeného členského státu, narodilo a v němž má od té doby bydliště.

K nákladům řízení

40 Vzhledem k tomu, že řízení má, pokud jde o účastníky původního řízení, povahu incidenčního řízení ve vztahu ke sporu probíhajícímu před předkládajícím soudem, je k rozhodnutí o nákladech řízení příslušný uvedený soud. Výdaje vzniklé předložením jiných vyjádření Soudnímu dvoru než vyjádření uvedených účastníků řízení se nenahrazují.

Z těchto důvodů Soudní dvůr (velký senát) rozhodl takto:

Za takových podmínek, jaké nastaly ve věci v původním řízení, brání článek 18 ES tomu, aby orgány členského státu odmítly na základě vnitrostátního práva uznat příjmení dítěte tak, jak bylo určeno a zapsáno v jiném členském státě, v němž se toto dítě, které má stejně jako jeho rodiče pouze státní příslušnost prvně uvedeného členského státu, narodilo a v němž má od té doby bydliště.

Podpisy.